

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Beknopte
Rapportage
Archeologische
Monumentenzorg

034

Romeinse vindplaats Cadier en Keer-Riesenberg (gemeente Eijsden- Margraten), een bureauonderzoek

T. de Groot

Romeinse vindplaats Cadier en Keer-Riesenberg (gemeente Eijsden- Margraten), een bureauonderzoek

T. de Groot

Colofon

Beknopte Rapportage Archeologische Monumentenzorg 34

Romeinse vindplaats Cadier en Keer-Riesenberg (gemeente Eijsden-Margraten), een bureauonderzoek

Auteur: T. de Groot

Redactie: Nel van Beelen redactie & tekst

Goedgekeurd door autorisator: Eelco Rensink, 8-7-2022

Illustraties: M. Haars (BCL-Archaeological Support), tenzij ander vermeld

Omslagfoto: Veldbezoek Riesenberg in juni 2021 met Huub Spronck

Opmaak en productie: Xerox/Osage

ISBN/EAN: 978-90-5799-350-3

© Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort, dag, augustus 2022

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Postbus 1600

3800 BP Amersfoort

www.cultureelerfgoed.nl

Samenvatting	5	4	Gespecificeerde archeologische verwachting	21	
1	Inleiding	7	4.1	Inleiding	21
1.1	Aanleiding	7	4.2	Verwachting voor KNA-eigenschappen	21
1.2	Doelstelling archeologisch bureauonderzoek	8	5	Adviezen voor veldonderzoek	23
1.3	Administratieve gegevens	8	5.1	Inleiding	23
1.4	Dankwoord	8	5.2	Onderzoeksvragen	23
2	Specificaties en bronnen van bureauonderzoek	9	5.3	Operationalisering door middel van veldwerk	23
2.1	Inleiding	9	Lijst van afbeeldingen en bijlagen	25	
2.2	Specificaties	9	Literatuur	27	
3	Resultaten	11	Bijlagen	28	
3.1	LS01 Afbakenen plan- en onderzoeksgebied; vigerend beleid en vaststellen consequenties toekomstig gebruik	11	Bijlage 1	Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van vondstconcentraties 1 en 2 (foto's H. Spronck, niet op schaal).	29
3.2	LS02 Beschrijven huidig gebruik	12	Bijlage 2	Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van vondstconcentratie 3 (foto's H. Spronck, niet op schaal).	30
3.3	LS03 Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen	12	Bijlage 3	Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van de Riesenbergruïne buiten de drie vondstconcentraties (foto's H. Spronck, niet op schaal).	31
3.4	LS04 Beschrijving bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden	13			
3.4.1	Beschrijving aardwetenschappelijke waarden	13			
3.4.2	Beschrijving bekende archeologische waarden	14			
3.4.3	Beschrijving bekende bouwhistorische waarden	19			

Sinds de jaren tachtig verzamelen M. (Mathieu) Spronck-Beijers (†) en H. (Huub) Spronck Romeins vondstmateriaal binnen een gebied met een omvang van ca. 6 ha op de Riesenbergring te Cadier en Keer (gemeente Eijsden-Margraten). In dit bureauonderzoek is op basis van historische, archeologische en aardwetenschappelijke bronnen informatie verzameld over de vindplaats en de directe omgeving om de inhoudelijke potentie hiervan te kunnen duiden. Op basis hiervan is een gespecificeerde archeologische verwachting en een advies voor vervolgonderzoek opgesteld. De aard en datering van de vondsten wijzen op de aanwezigheid van een nederzetting uit de Romeinse tijd, bijvoorbeeld een niet-opgehoogde nederzetting zonder stedelijk karakter, een *burgus* of wachtpost, of een villa. Ook de aanwezigheid van een grafveld kan niet uitgesloten worden.

De vindplaats bevindt zich vermoedelijk direct onder de bouwvoor (ca. 30 cm onder het maaiveld). Hoewel de vindplaats gezien de oppervlaktevondsten deels in de bouwvoor is opgenomen, wordt vanwege de aanwezigheid van een radebrikgrond verwacht dat de gaafheid goed is. De verwachte vondstcategorieën bestaan uit aardewerk, metaal, keramisch bouwmetaal, glas, dierlijk botmateriaal en natuursteen. Het advies voor vervolgonderzoek bestaat uit een aantal stappen: oppervlaktekartering in vakken van 1 m², boringen om de bodemopbouw en gaafheid in kaart te brengen, geofysisch onderzoek met de meerspoelige EMI-sensor (*elektromagnetische inductie*), booronderzoek om de resultaten van het geofysisch onderzoek te toetsen en uiteindelijk waarderend proefsleuvenonderzoek bij positieve resultaten in de voorgaande fasen.

1.1 Aanleiding

In de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft M. Spronck-Beijers Romeins vondstmateriaal (aardewerk, keramisch bouwmaterial en glas) verzameld op de Riesenberg, een hooggelegen plateau gelegen ten zuidwesten van de dorpskern van Cadier en Keer (afb. 1 en 2). Hij heeft de vondsten in 1989 gemeld bij de toenmalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Dit resulteerde in de registratie van de vindplaats in Archis.¹ Daarna is

Spronck-Beijers vondsten blijven verzamelen en heeft hij zijn bevindingen nauwgezet genoteerd. Hierbij werd hij sinds 1992 bijgestaan door zijn zoon, H. Spronck (Cadier en Keer), die het werk van zijn vader na diens overlijden heeft voortgezet en de vondsten en documentatie beheert. Door de aanschaf van een metaaldetector is de vondstcollectie inmiddels uitgebreid met diverse metaalvondsten.

Op uitnodiging van H. Spronck heeft de auteur samen met veldarcheoloog J.W. de Kort van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in 2021 een bezoek gebracht aan de vindplaats. Hierbij is het verzamelde vondstmateriaal bekeken.

Afb. 1 Ligging van de vindplaats (de drie vondstconcentraties) en het onderzoeksgebied.

¹ Archis-waarnemingsnummer 28835.

Afb. 2 Recente luchtfoto van de Riesenberg, met akkers op de hogere, vlakke delen en bossen op de hellingen (bron: Huisatlas RCE).

Tijdens dit bezoek is geconstateerd dat het vondstmateriaal hoofdzakelijk in de Romeinse tijd dateert. Het is afkomstig van een relatief uitgestrekte zone (ca. 6 ha) boven op een vlak deel van de Riesenberg en wijst op de aanwezigheid van een vindplaats uit de genoemde periode. Om de inhoudelijke potentie van deze vindplaats te kunnen duiden en aanbevelingen te kunnen doen voor eventueel vervolgonderzoek, is een bureaustudie uitgevoerd. De werkwijze en resultaten van deze studie worden in dit rapport gepresenteerd.

1.2 Doelstelling archeologisch bureauonderzoek

Conform de KNA versie 4.1 is het doel van het archeologisch bureauonderzoek het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor de vindplaats Riesenberg. Op basis van de gespecificeerde archeologische verwachting wordt een advies gegeven voor archeologisch veldwerk gericht op het toetsen en aanvullen van de opgestelde verwachting.

1.3 Administratieve gegevens

Datum	24-05-2022
Opdrachtgever (+ naam persoon)	RCE (Jos Bazelmans)
Uitvoerder (+ naam persoon)	RCE (Tessa de Groot)
Bevoegde overheid (+ naam persoon)	RCE (Jos Bazelmans)
Projectnaam	Cadier en Keer-Riesenberg
Provincie	Limburg

Gemeente	Eijsden-Margraten
Plaats	Cadier en Keer
Toponiem	Riesenberg; Gronsvelderweg
Kaartbladnummer	62A
XY-coördinaten	180900; 315000 (bij benadering de centrumcoördinaat van de zone met vondsten)
Oppervlakte plan- of onderzoeksgebied	De vondsten zijn gedaan binnen een gebied van ca. 6 ha. Het bureauonderzoek beslaat dit gebied en een zone van 500 m hieromheen.
Huidig grondgebruik	Akker; pad
Kadastrale gegevens	De vondsten zijn gedaan op de percelen met perceelnummers 155, 162, 379 en 386, Sectie P, Margraten.
CMA/AMK-status	N.v.t.
Archis-monumentnummer	N.v.t.
Archis-waarnemingsnummer	28835
Zaaknummer	5152591100
Projectcode RCE	CAR121
Beheer en plaats van documentatie	H. Spronck, Cadier en Keer
Autorisator	RCE (Eelco Rensink)
Geautoriseerd + datum	Ja, 8-7-2022

1.4 Dankwoord

Onze dank gaat uit naar H. Spronck voor het melden van de vondsten en de prettige samenwerking in voorbereiding op en tijdens het bureauonderzoek.

2 Specificaties en bronnen van bureauonderzoek

2.1 Inleiding

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen die de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1) in het Protocol 4002 Bureauonderzoek aan dit onderzoek stelt. In dit hoofdstuk worden de bijbehorende specificaties genoemd, waarbij ook wordt aangegeven welke bronnen zijn gebruikt voor het verzamelen van informatie met betrekking tot de beschreven activiteiten.

2.2 Specificaties

De volgende specificaties worden in de KNA 4.1 genoemd en zijn conform de eisen uitgevoerd.

LS01 Afbakenen plan- en onderzoeksgebied; vigerend beleid en vaststellen consequenties toekomstig gebruik

- Topografische kaart, schaal 1:25.000 (kaartblad 62A);
- Archeologische monumenten- en verwachtingskaart en archeologische beleidskaart voor de gemeente Eijsden-Margraten;²

LS02 Beschrijven huidig gebruik

- Visuele inspectie in het veld d.d. 21 juli 2021;
- Topografische kaart, schaal 1:25.000 (kaartblad 62A);
- Basiskaarten Bodem Informatie Systeem Nederland;³
- Satellietfoto's van 2018 tot 2021 geraadpleegd via satellietdataportaal.nl.

LS03 Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen

De historische situatie, inclusief mogelijke (historische) verstoringen van het onderzoeksgebied, is onderzocht en in kaart gebracht aan de hand van de volgende geofysische, historisch-geografische en fysisch-geografische bronnen:

- Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 62A;⁴
- Topografische kaart schaal 1:25.000, kaartblad 62A;
- Kadastrale minuut 1811-1832;
- Chromotopografische kaarten;

- Satellietfoto's van 2018 tot 2021 geraadpleegd via satellietdataportaal.nl;
- Google Earth;
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3);
- Centraal Archeologisch Archief (CAA) RCE;
- Persoonlijk archief H. Spronck;
- Wikipedia.

LS04 Beschrijven bekende archeologische, ondergrondse bouwhistorische en aardwetenschappelijke waarden

De bekende archeologische waarden in het onderzoeksgebied zijn in kaart gebracht aan de hand van de volgende bronnen:

- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), derde generatie;⁵
- Archeologische landschappenkaart van Nederland;⁶
- Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- Archis (versie 3.0);
- Satellietfoto's van 2018 tot 2021 geraadpleegd via satellietdataportaal.nl;
- Google Earth;
- Kadastrale minuut 1811-1832;
- Chromotopografische kaarten;
- Archeologische monumenten- en verwachtingskaart en archeologische beleidskaart voor de gemeente Eijsden-Margraten;
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3);
- Centraal Archeologisch Archief (CAA) RCE;
- Persoonlijk archief H. Spronck.

Het archeologiebeleid is vastgesteld door de gemeente Eijsden-Maastricht.⁷

De bekende aardwetenschappelijke gegevens zijn in kaart gebracht aan de hand van de volgende bronnen:

- Geologische kaart van Zuid-Limburg en omgeving;⁸
- Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 62 west;
- Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 61;⁹
- Rapport *Vuursteen op de Riesenberg*, paragraaf 3.1;¹⁰
- Archeologische Landschappenkaart van Nederland;
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3);
- Wikipedia.

² Verhoeven & Moonen 2012.

³ Bron: www.bodemdata.nl/basiskaarten.

⁴ Vleeshouwer & Damoiseaux 1990.

⁵ Deeben et al. 2008.

⁶ Rensink et al. 2016.

⁷ Verhoeven & Moonen 2012.

⁸ Rijks Geologische Dienst 1990.

⁹ Van den Berg 1989.

¹⁰ Van Wijk, Verpoorte & Spronck 2018.

LS05 Opstellen gespecificeerde verwachting en formuleren onderzoeksstrategie

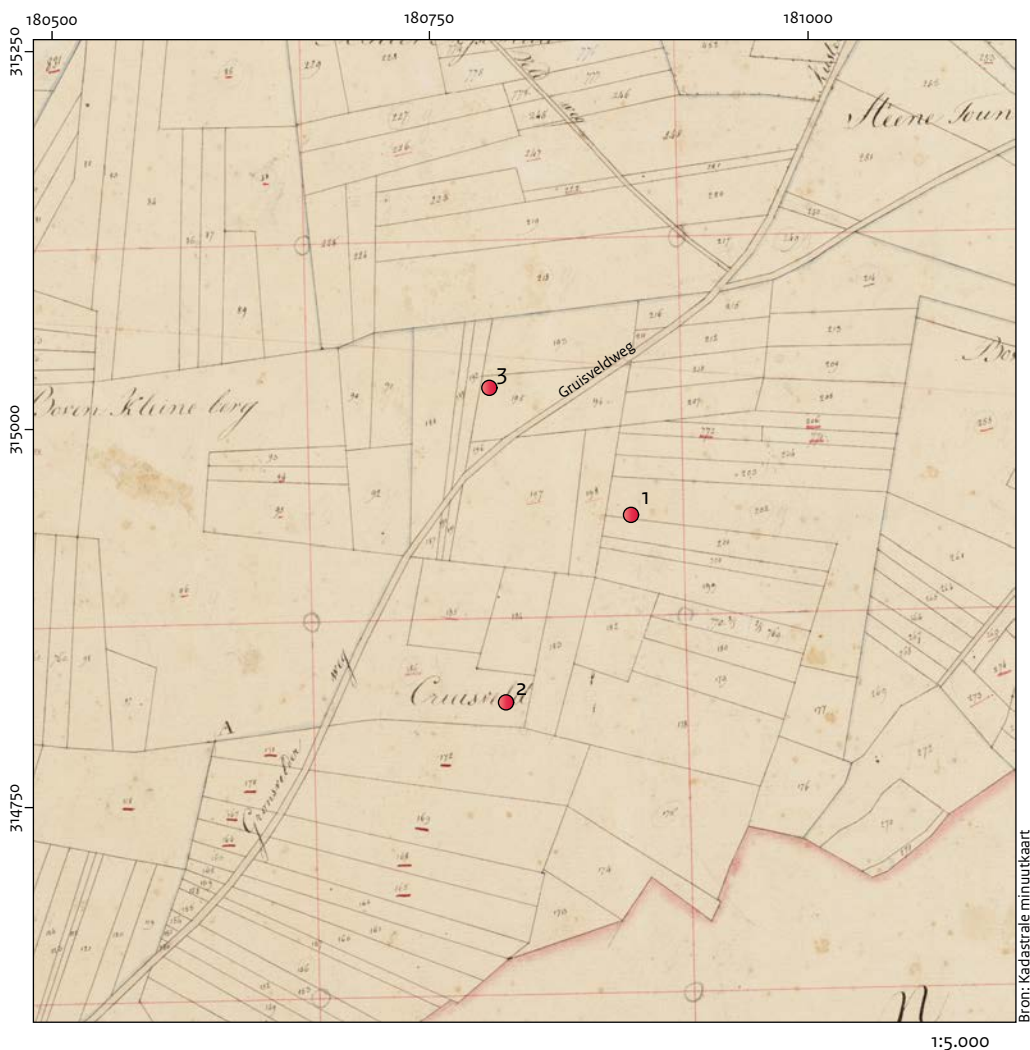
Op basis van de analyse van de genoemde bronnen en verzamelde gegevens is een onderbouwde, gespecificeerde archeologische

verwachting opgesteld (hoofdstuk 4). Tevens is een advies opgesteld voor methoden, technieken en strategieën van veldwerk, waarmee deze verwachting op adequate wijze kan worden getoetst en aangevuld (hoofdstuk 5).

3.1 LS01 Afbakenen plan- en onderzoeksgebied; vigerend beleid en vaststellen consequenties toekomstig gebruik

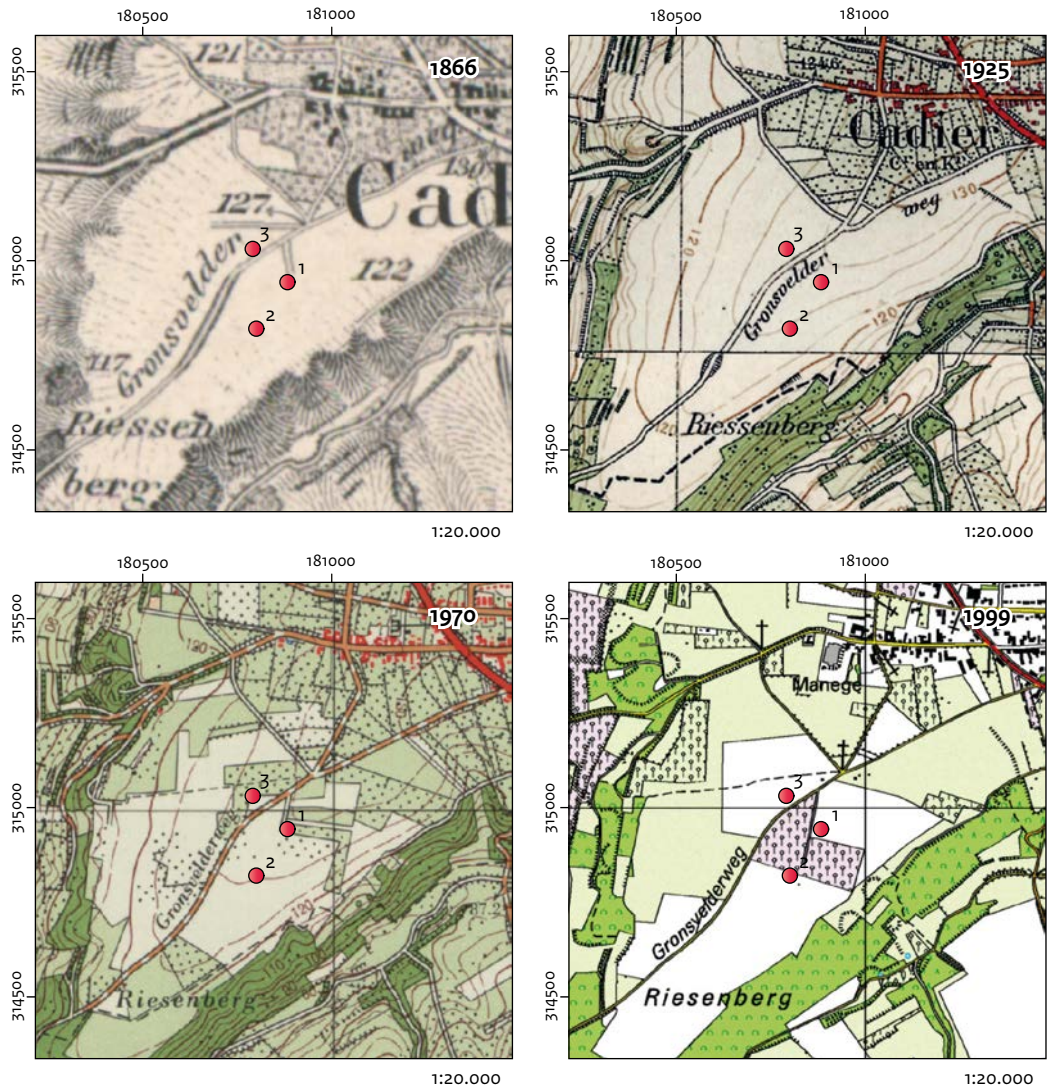
Als onderzoeksgebied voor dit bureauonderzoek is gekozen voor een zone van ca. 500 m rondom de vindplaats (afb. 1). De vindplaats ligt ten zuidwesten van de dorpskern van Cadier en Keer en aan weerszijden van de Gruisveld- of Gruisveldweg (afb. 1). Met de vindplaats wordt hier het gebied bedoeld waarbinnen vondsten zijn gedaan. De vondsten lijken in drie concentraties te liggen. De datering van de vondsten lijkt te wijzen op één vindplaats. Deze ligt binnen

de gemeente Eijsden-Margraten en valt onder het archeologiebeleid van deze gemeente.¹¹ Vondstconcentratie 3 ligt in een gebied met een lage archeologische verwachting. Dit betekent dat er bij bodemingrepen geen voorwaarden met betrekking tot archeologisch onderzoek gelden, tenzij het een bestemmingswijziging betreft of een omgevingsvergunning met ruimtelijke onderbouw, waarbij in beide gevallen de ontwikkeling omvangrijker is dan 25.000 m² en dieper reikt dan 40 cm.¹² Vondstconcentraties 1 en 2 liggen in een zone met een hoge archeologische verwachting. Hiervoor geldt dat een omgevingsvergunning en een archeologisch rapport, waarin de archeologische waarde van het terrein dat blijkens de aanvraag zal worden verstoord in voldoende mate is vastgesteld,

Afb. 3 Locatie van de vindplaats op de Kadastrale Minuutkaart (ca. 1830).

¹¹ Verhoeven & Moonen 2012.
¹² Bron: Erfgoedverordening gemeente Eijsden-Margraten 2013, <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR248223>.

Afb. 4 Locatie van de vindplaats op de chromotopografische kaarten van 1866, 1925, 1970 en 1999.

nodig zijn bij ingrepen dieper dan 30 cm en groter dan 100 m². Er zijn geen ruimtelijke ontwikkelingen binnen het onderzoekgebied gepland.

3.2 LSo2 Beschrijven huidig gebruik

De vindplaats strekt zich uit aan weerszijden van de Gronsveldeweg en is momenteel in gebruik als akker en pad (afb. 1 en 2). De centraal gelegen boomgaard (appelplantage) is onlangs uit gebruik genomen en heeft nu de functie van akker. De vindplaats en zijn directe omgeving zijn onbebouwd. De grondwatertrap is niet gekarteerd.¹³

3.3 LSo3 Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen

De naam Riesenbergh heeft betrekking op de heuvel of kaap ten zuidwesten van Cadier en Keer en is een verbastering van de term Wiegersbergh, dat wijngaardberg betekent.¹⁴ Het

is niet bekend wanneer deze term in zwang is geraakt. Er ligt momenteel een wijndomein op de zuidwestelijke helling van de Riesenbergh. Het noordelijke deel van de huidige Gronsveldeweg, tegen de dorpskern aan, wordt in de volksmond ook wel 'd'r Sjteinen Toeëwn' (de stenen toren) genoemd. Dat is een intrigerende naam in het licht van de vondsten, maar ook hiervan is de oorsprong niet bekend. Het terrein waarin de vondsten zijn gedaan, staat bekend als het Cruisveld of het Gruisveld.¹⁵ In het droogdal de Dorregrubbe ten zuiden van de vindplaats is een bron aanwezig die door de plaatselijke bevolking 'De Fontein' wordt genoemd.¹⁶

Op historische kaarten is te zien dat de Gronsveldeweg al sinds het begin van de negentiende eeuw dezelfde route volgt (afb. 3 en 4). Ook het grondgebruik is in de afgelopen twee eeuwen nauwelijks veranderd. Vanaf zeker het begin van de negentiende eeuw is het onderzoeksgebied in gebruik als akker- en weidegrond. Vanaf 1960 worden delen ook in gebruik genomen als boomgaard (afb. 4). De centraal binnen de vondstconcentraties gelegen boomgaard verschijnt rond 2000 op de topografische kaarten.

¹³ Bron: www.bodemdata.nl/basiskaarten.

¹⁴ Bron: Wikipedia.

¹⁵ Bron: Kadastrale minuut 1811-1832.

¹⁶ Mededeling H. Spronck; Wikipedia.

Er is geen informatie over concrete verstoringen gevonden. Maar verwacht mag worden dat de aanleg van de voormalige boomgaard en het agrarisch gebruik tot enige mate van verstoring hebben geleid.

3.4 LS04 Beschrijving bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden

3.4.1 Beschrijving aardwetenschappelijke waarden

De vindplaats ligt op de Riesenberg, een heuvel of kaap gelegen aan de westelijke rand van het Plateau van Margraten, in het zuidelijk lössgebied.¹⁷ De kaap heeft een maximale hoogte van 132 m NAP. De vindplaats ligt op een relatief vlak deel van de kaap (afb. 5). Aan de west-, oost- en zuidzijde loopt de Riesenberg relatief steil af. Vanaf de vindplaats heeft men een mooi uitzicht

op de hellingen, die begroeid zijn met bos (het Savelsbos) en het dal. Ten zuidoosten van de Riesenberg ligt het droogdal de Dorregrubbe, dat zich tot in het Maasdal uitstrekt. Op de flanken van de Riesenberg dagzomen vuursteen houdende kalksteenlagen (formaties van Gulpen en Maastricht) en hier liggen dan ook verschillende ondergrondse mergelgroeves, waaronder Groeve de Hel en de Riesenberggroeve.¹⁸

Voor een uitgebreide beschrijving van de vorming van het landschap wordt verwezen naar Van Wijk, Verpoorte & Spronck 2018, paragraaf 3.1. Hier wordt volstaan met een korte samenvatting.

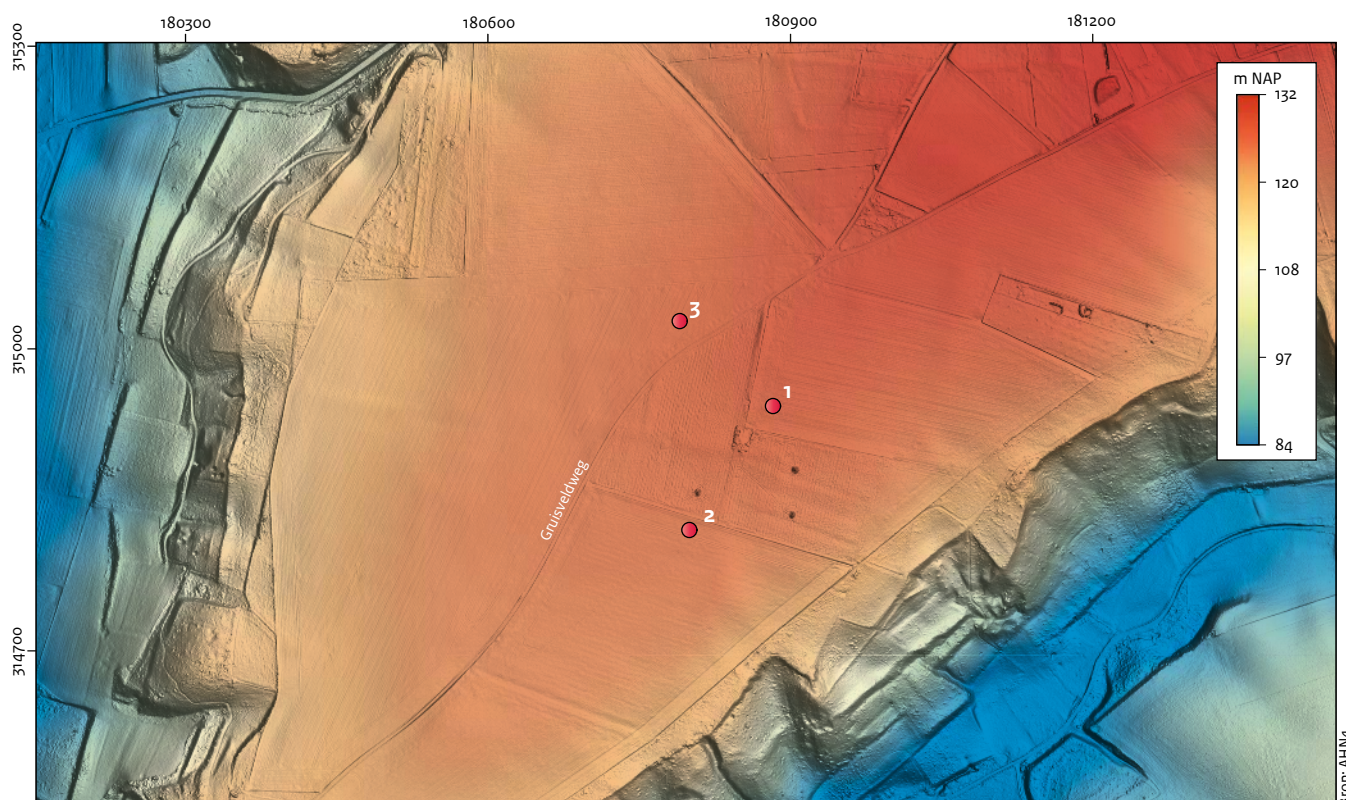
De ondergrond van de vindplaats bestaat uit pleistocene Maasafzettingen (grove zandhoudende grinden), die onderdeel uitmaken van het hoogterras van Sint Geertruid. Hierop is tijdens de ijstijden löss afgezet. Volgens de geologische kaart bestaat de ondergrond van de vindplaats uit het Laagpakket van Schimmert; leem.¹⁹ Op de bodemkaart ligt de vindplaats in een zone met radebrikgronden; siltige leem (BLd6) (afb. 6).²⁰ Dit zijn hooggelegen brikgronden, waarbij de

¹⁷ Rensink *et al.* 2016.

¹⁸ Bron: Wikipedia.

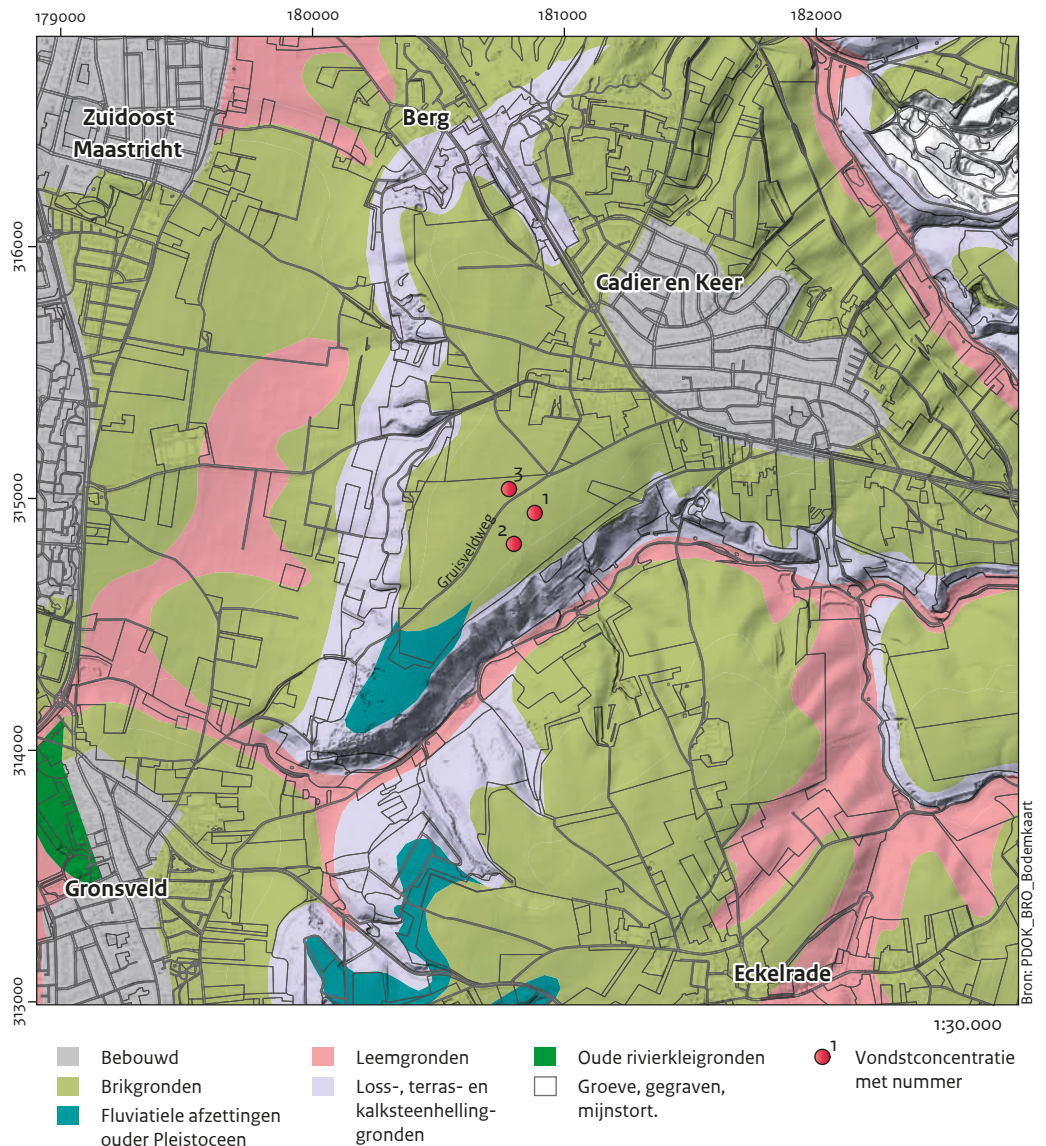
¹⁹ Rijks Geologische Dienst 1990.

²⁰ Vleeshouwer & Damoiseaux 1990.

1 Vondstconcentratie met nummer

Afb. 5 Locatie van de vindplaats op het AHN3.

Afb. 6 Locatie van de vindplaats op de bodemkaart.

briklaag op 40 à 50 cm diepte ligt. De briklaag heeft een egaal bruine kleur. In tegenstelling tot geërodeerde bergbrikgronden, is bij radebrikgronden de A- en E-horizont boven de briklaag nog aanwezig. Dit is gunstig voor de gaafheid van de archeologische vindplaats. Als gevolg van agrarisch gebruik zijn deze wel vaak verploegd. Op de geomorfologische kaart ligt de vindplaats op een plateauterras (E_{q1}) (afb. 7).²¹ De ondergrond bestaat uit rivierafzettingen uit het vroeg- en midden-Pleistoecen die door het steeds verder insnijden van de rivier hoog boven de huidige riviervlakte uitsteken.²² Door hun uitgestrektheid en flauw ontwikkelde terras-

wanden hebben ze een plateau-achtig uiterlijk. Een deel van de plateauterrassen is bedekt met löss. Deze lössbedekking stamt uit het laat-Pleistoecen.

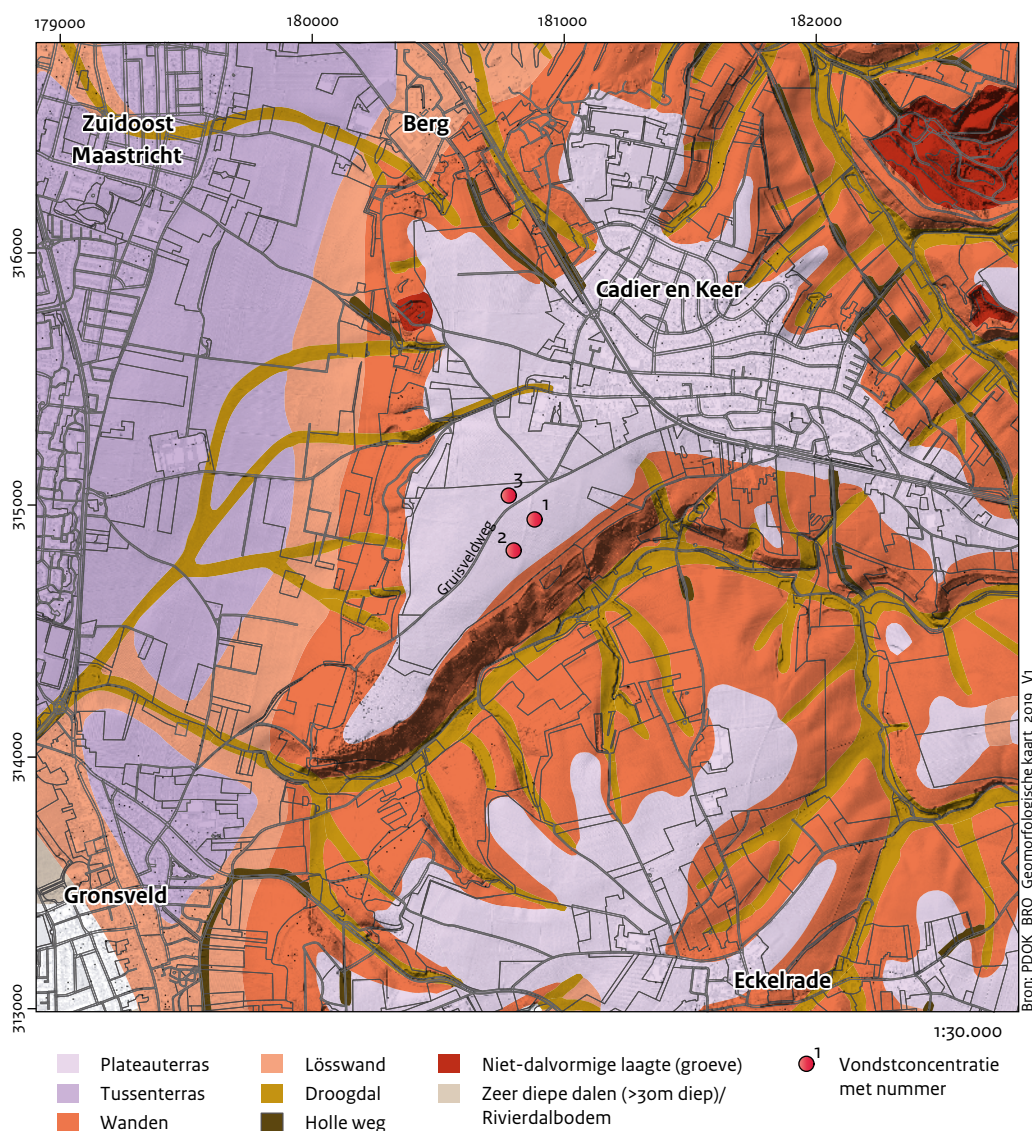
3.4.2 Beschrijving bekende archeologische waarden

De vindplaats

De vindplaats ligt in het Zuid-Limburgse Heuvelland, een gebied dat in de Romeinse tijd gekenmerkt werd door het voorkomen van grote

²¹ Van den Berg 1989.

²² Van den Berg 1989.

Afb. 7 Locatie van de vindplaats op de geomorfologische kaart.

boerenbedrijven of villa's.²³

De vindplaats ligt volgens de IKAW in een zone met een middelhoge archeologische verwachting.²⁴ Op de archeologische monumenten- en verwachtingskaart voor de gemeente Eijsden-Margraten is een gedeelte van de vindplaats aangegeven als zone met een lage archeologische verwachting; een ander gedeelte ligt in een zone met een hoge verwachting (trefkans). De hoge verwachting betreft de randen van het plateau richting de dalen (afb. 8).²⁵ In Archis is een waarneming opgenomen van de vondst van Romeins aardewerk en dakpannen

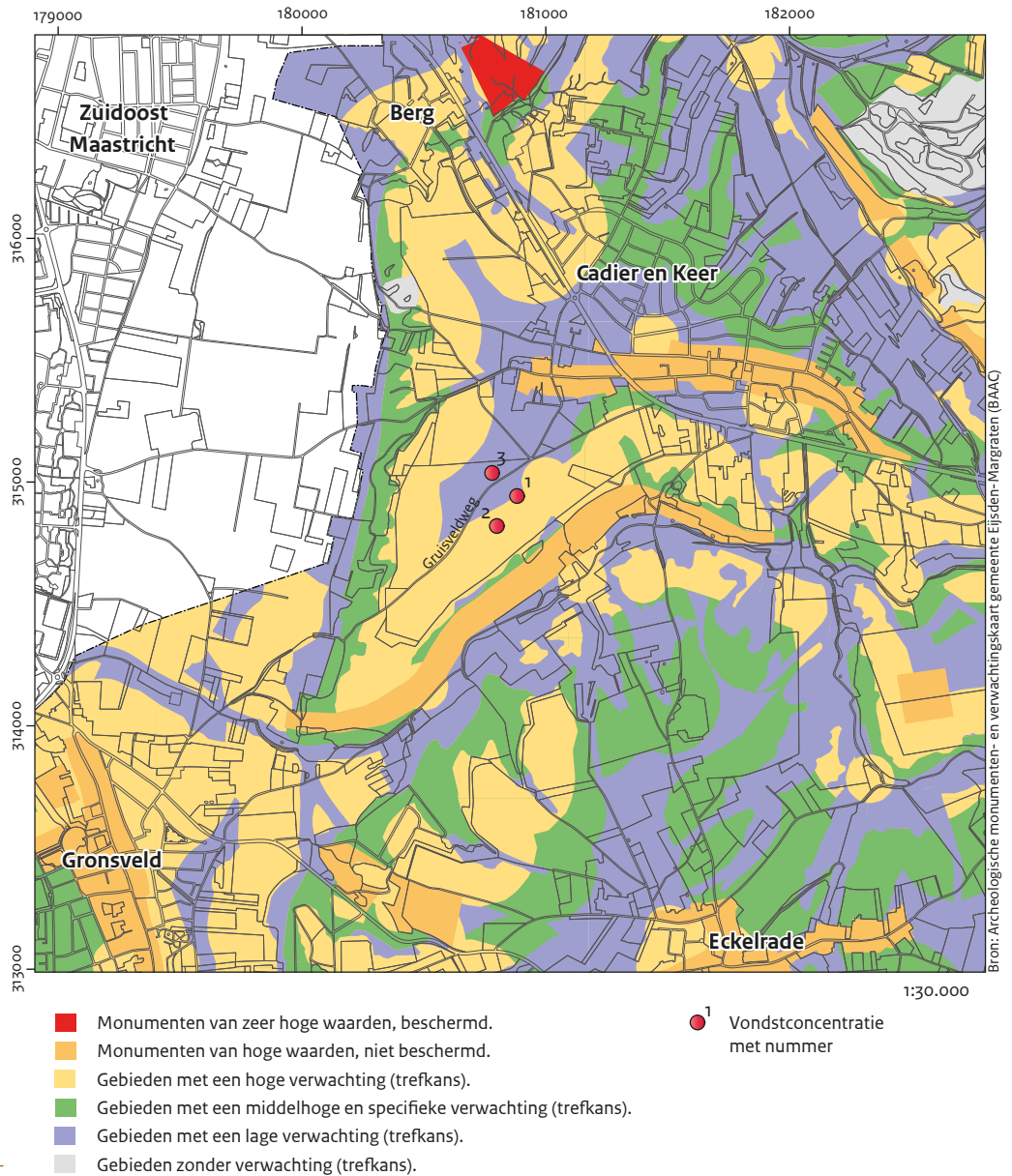
ter plekke van de oostelijke vondstconcentratie (zie afb. 1, Riesenbergr 1 en afb. 9, zaaknummer 2860104100). Deze waarneming is gebaseerd op een anonieme brief uit 1989.²⁶ Uit de brief blijkt dat de vindplaats bekend is sinds 1983. 'Gevonden werden fragmenten van kommen en potjes en tamelijk veel brokken van (rode) Romeinse pannen...' Op de bijbehorende schets met de locatie van de vondsten getekend binnen de toenmalige topografie, staat het veld als Gronsveld of Kruisveld aangeduid (afb. 10). De schrijver geeft aan de vondsten niet eerder te hebben gemeld om de belangen van de

²³ Jeneson 2013.

²⁴ Deeben *et al.* 2008.

²⁵ Verhoeven & Moonen 2012.

²⁶ De brief en bijbehorende schets zijn aanwezig in het CAA-archief.

²⁷ In de bijbehorende vondstmeldingskaarten in het CAA-archief staat dat beide meldingen zijn gedaan door het Missiecollege Cadier en Keer. De vondsten zijn gedaan door de leerling M. van Oorschoot. Dhr. Van Oorschoot heeft in juni 1966 eenzelfde melding gedaan voor het terrein van de villa Backerbosch, dat in eigendom was van het Missiecollege. Naar aanleiding hiervan heeft de ROB in december van dat jaar daar een inspectie uitgevoerd. Waarschijnlijk hebben de in de tekst genoemde zaaknummers hierop betrekking, hoewel in de documentatie van Backerbosch geen melding wordt gedaan van een kelder. De genoemde inspectie is in Archis geregistreerd als zaaknummer 3135286100.

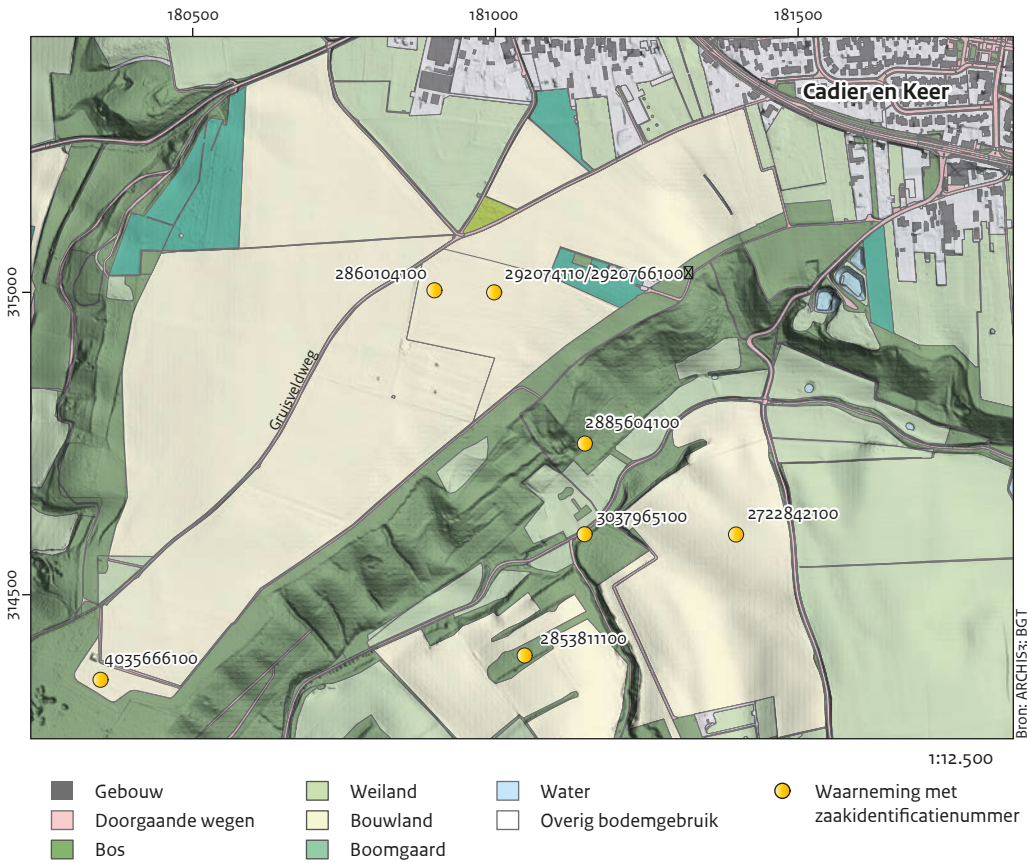
Afb. 8 Archeologische verwachting van de vindplaats op de gemeentelijke verwachtings- en beleidskaart (bron: Verhoeven & Moonen 2012).

grondeigenaar niet te schaden. H. Spronck heeft bevestigd dat het handschrift van zijn vader, M. Spronck-Beijers, is.

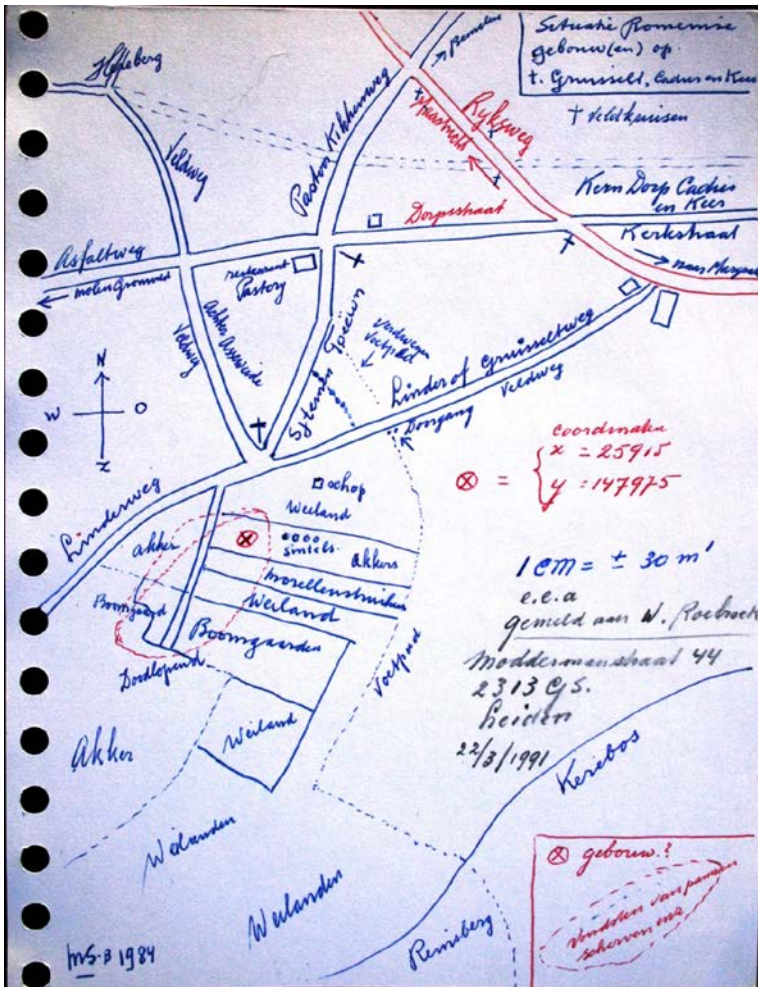
In Archis staan in de directe nabijheid ook nog de zaaknummers 292074110 en 2920766100 geregistreerd. Hierin is sprake van respectievelijk de vondst van Romeins aardewerk en funderingresten en een Romeinse kelder met hout-

koolresten; beide gedaan in de maand juni van 1966. Deze vondstmeldingen hebben waarschijnlijk betrekking op waarnemingen gedaan bij de (twee kilometer noordelijker gelegen) Romeinse villa Berg-Backerbosch; in dat geval hebben ze abusievelijk de verkeerde coördinaten meegekregen.²⁷

In een van de aantekeningenboeken van zijn

Afb. 9 Vindplaatsen in de omgeving (dataverzameling: T. de Groot; afbeelding: M. Haars).

Afb. 10 Schets van M. Spronck-Beijers met de locatie waar hij, vanwege de aanwezigheid van Romeinse vondsten aan het oppervlak, een gebouw verwachtte.

vader heeft H. Spronck een notitie met aanvullende informatie gevonden. De tekst luidt als volgt:

ROMEINS BOUWWERK OP HET GRUISSELT, CADIER EN KEER.

Doorgegeven aan het R.O.B., Amersfoort, november 1989.

In de jaren van 1982, 1983 en 1984 enz. kwamen op een plek op het Gruiszelt in Cadier en Keer stukken van Romeinse dakpannen, ruwe verroeste spijkers en bouten, bodems van rode kommetjes of drinkbekers, scherven van schalen en zelfs stukken van een gegroefde ronde maalsteen tevoorschijn. Deze plek betrof steeds omgeploegde of opengeëgde akkers. Een dertigtal meters ten zuiden van de akker met de meeste vondsten lagen en liggen nog steeds vele tientallen grotere en kleinere ijzerslakken, meestal in balvorm. Ook ruwe zand- en silixstenen komen steeds naar boven bij het ploegen. In het centrum van de beste vindplaats werd (bij een graafpoging) een harde ondoordringbare laag pannen en stenen (fundament?) aangetroffen. De graafpoging werd daarom maar voorgoed opgegeven. Bedoelde plek ligt hoog ten opzichte van de omgeving (de hoogste plek van het Gruiszelt), en men heeft er dan ook weids uitzicht op de verre omgeving zoals Maastricht (west), Banholt, Terlinden (kruispunt van Romeinse wegen), Mheer en Eckelrade. Echt dus een plaats voor een uitzicht-, sein- of Limietoren. Een soort grensbewakingstoren met bijgebouwen.

De weg die vanuit de dorpsstraat van Cadier en Keer naar de meergenoemde plek voert, heet merkwaardig genoeg in de volksmond nog altijd "d'r Sjteinen Toeëwn" (de stenen toren).

De vindplaatsen zijn op de hiernavolgende situatiekening aangegeven. De vermoedelijke plek van de toren etc. is op de tekening met een rood kruis aangeduid.

M. Spronck-Beijers, 26-11-1988

De bijbehorende schets is opgenomen als afbeelding 10. De omvang van de vondstverspreiding op deze schets loopt van concentratie

1 naar 2 (afb. 1, vondstconcentraties 1 en 2).

Sinds 1992 is H. Spronck op deze locatie aan het zoeken, ook met de metaaldetector. Hierbij heeft hij een nieuwe vondstconcentratie ontdekt (afb. 1, vondstconcentratie 3).²⁸ Deze locatie is pas na het overlijden van M. Spronck van weide in akkerland omgezet.

In de bijlagen 1 t/m 3 is een selectie van de vondsten per concentratie weergegeven.²⁹

Tot vondstconcentratie 1 behoren naast de hiervoor genoemde vondsten ook zes Romeinse munten, waaronder een van vermoedelijk keizer Vespasianus (69-79 n.Chr.), een van Antoninus Pius (138-161 n.Chr.) en een van Marcus Aurelius (161-180 n.Chr.), en een Romeinse *fibula* (bijlage 1).

Van vondstconcentratie 2 komen fragmenten van versierde terra sigillata, een dolium, drie munten waaronder een denarius van keizer Augustus (27 v.Chr.-14 n.Chr.), delen van minimaal twee fibulae, een haarnaald en bronzen vaatwerk, slijpstenen en fragmenten van glazen La Tène-armbanden (bijlage 1 en 2).

Een opvallende vondst is een deel van een bijl van jade, die waarschijnlijk in het midden- of laat-neolithicum gedateerd kan worden.³⁰

Vondstconcentratie 3 bevat diverse fragmenten van versierde terra sigillata en ook geveerd, gladwandig en ruwwandig aardewerk en dolia (bijlage 2 en 3). Daarnaast zijn diverse metaalvondsten gedaan, waaronder drie koperen munten, een denarius van mogelijk Trajanus (98-117 n.Chr.) en een aantal vingerringen van koperlegering.

Op satellietfoto's en de AHN3 zijn geen cropmarks of structuren zichtbaar die mogelijk verband houden met de vindplaats.

Vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied

In de directe omgeving zijn meer vondsten gedaan, waarvan de meest opvallende een gouden Keltische stater van de stam van de Ambiani is (bijlage 3, Riesenbergring algemeen). Daarnaast zijn ook glazen kralen, fragmenten van bronzen vaatwerk en glazen La Tène armbanden verzameld.

In de bredere omgeving is een aantal vuursteenwinplaatsen uit het neolithicum bekend. Deze zijn gelegen op de flank van de Riesenbergring ten zuidoosten van de vindplaats, waar vuursteen houdende afzettingen daggzomen (afb. 9, Archis 3 zaaknummer 2885604100, 3037965100 en 2722842100). Zo'n 850 m ten zuidwesten van de

²⁸ Notitie Romeinen op de Riesenbergring in Cadier en Keer, H. Spronck, d.d. 3 maart 2016.

²⁹ Deze vondsten zijn niet op schaal afgebeeld. Ze moeten nog door specialisten gedetermineerd worden. Ze zijn hier op basis van de foto's en informatie van H. Spronck op hoofdlijnen gedetermineerd.

³⁰ Op basis van soortgelijke vondsten in Archis.

vindplaats ligt een vuursteenoppervlaktevindplaats waar honderden vuurstenen artefacten vandaan komen. Deze locatie is ontdekt door M. Spronck en H. Spronck en in 2017 door Archol middels een karterend onderzoek nader in kaart gebracht (afb. 9, zaaknummer 4035666100). De vuurstenen artefacten dateren vanaf het midden-paleolithicum tot in met name het laat-neolithicum.³¹ De oudste vondsten zijn vermoedelijk te relateren aan kortdurende jachtkampen. Het vondstmateriaal uit het midden- en laat-neolithicum wordt door de onderzoekers toegeschreven aan nederzettingsactiviteiten. De precieze locatie van deze nederzetting(en) is nog onbekend.

De enige Romeinse vondst uit de directe omgeving betreft een 57 mm hoog bronzen vrouwenbeeldje. Dit beeld is met de metaaldetector aangetroffen, 650 m ten zuiden van de vindplaats (afb. 9, zaaknummer 2853811100).

3.4.3 Beschrijving bekende bouwhistorische waarden

Er zijn geen bouwhistorische waarden binnen het onderzoeksgebied bekend.

³¹ Van Wijk, Verpoorte & Spronck 2018.

4 Gespecificeerde archeologische verwachting

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de gespecificeerde archeologische verwachting beschreven. Het uitgangspunt van deze beschrijving zijn de zeven eigenschappen van vindplaatsen die in de KNA worden genoemd in LS05: Opstellen gespecificeerde verwachting. Deze eigenschappen zijn: datering; complextype; omvang; diepteligging; locatie; uiterlijke kenmerken; en mogelijke verstoringen. Aan de hand van deze eigenschappen is ook een verwachting ten aanzien van de prospectiekenmerken van de archeologische vindplaatsen geformuleerd. Op basis hiervan kan een gefundeerde beslissing worden genomen ten aanzien van het meest geschikte vervolgonderzoek. In het volgende hoofdstuk wordt een onderzoeksstrategie opgesteld om deze verwachting te toetsen en aan te vullen door middel van veldwerk.

4.2 Verwachting voor KNA-eigenschappen

Complextype

Op basis van de aard en datering van de vondsten kunnen de volgende complextypen worden verwacht:

- niet-opgehoogde nederzetting zonder stedelijk karakter;
- burgus/wachtpost;
- (Romeinse) villa;
- grafveld, crematies.

Datering

Op basis van de vondsten wordt een datering van de vindplaats hoofdzakelijk in de Romeinse tijd en mogelijk in de late ijzertijd verwacht.

Omvang

De omvang van het gebied waarbinnen vondsten zijn gedaan, bedraagt ca. 6 ha. In de centraal gelegen (voormalige) boomgaard zijn tot nog toe geen vondsten gedaan. Hier is ook

nog niet eerder gezocht. De verwachting is dat de vindplaats hier doorloopt.

Diepteligging

Intacte en aangeploegde sporen worden direct onder de bouwvoor en in de top van de löss verwacht, op ca. 30 cm onder het maaiveld.

Gaafheid en conservering

Gezien de oppervlaktevondsten is de vindplaats deels in de bouwvoor opgenomen. Omdat de vindplaats op een relatief vlak deel van het plateau ligt, is er naar verwachting niet of nauwelijks sprake van hellingerosie. Hier wijst ook de aanwezigheid van een radebrikgrond, zoals aangegeven op de bodemkaart, op. Organisch materiaal is gezien de aanzienlijke diepte waarop het grondwater zich bevindt naar verwachting alleen in verkolde toestand bewaard gebleven.

Locatie

De vindplaats wordt verwacht ter hoogte van, tussen en rondom de locatie van de drie concentraties met oppervlaktevondsten (afb. 1).

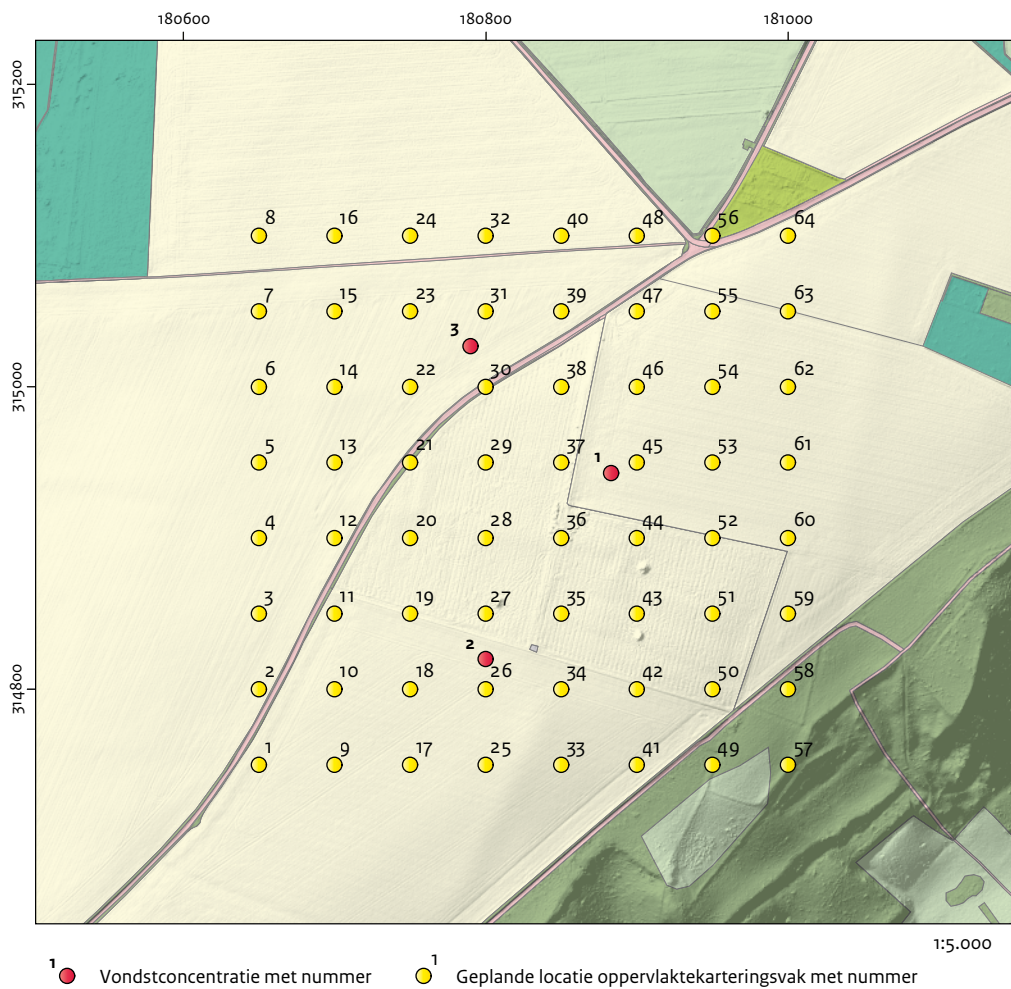
Uiterlijke kenmerken

In relatie tot bovengenoemde complextypen kunnen de volgende sporen verwacht worden: greppels, kuilen, paalsporen, uitbraaksleuven, funderingen, stiepen, delen van opgaand muurwerk, vloerniveaus, ovens, crematiegraven, waterputten en kelders.

Verwacht worden artefacten van aardewerk (o.a. terra sigillata en geverfd, gladwandig en ruwwandig aardewerk), metaal (o.a. munten, fibulae en vaatwerk), keramisch bouwmetaal (dakpannen en baksteen), glas (o.a. vaatwerk en armbanden), dierlijk botmateriaal en natuursteen (o.a. wet- en slijpstenen en bouwfragmenten). Organisch materiaal is, zoals boven vermeld, alleen in verkolde toestand te verwachten.

Mogelijke verstoringen

Met uitzondering van de omgewerkte bovengrond (bouwvoor) worden er geen verstoringen verwacht.

Afb. 11 Advies voor vervolgonderzoek.

5.1 Inleiding

Uit de gespecificeerde archeologische verwachting (hoofdstuk 4) blijkt dat er voor het onderzoeksgebied een hoge verwachting bestaat voor het aantreffen van een nederzetting, mogelijk een villa of wachttoren uit de Romeinse tijd. In dit hoofdstuk worden vraagstellingen voor toekomstig onderzoek geformuleerd en wordt de wijze voorgesteld waarop deze vragen door middel van veldonderzoek het best kunnen worden beantwoord.

5.2 Onderzoeksvragen

- Wat is de aard (complextype), omvang, datering en fysieke kwaliteit van de vindplaats?
- Wat is de diepteligging van de vindplaats?
- Zijn de drie vondstconcentraties onderdeel van één vindplaats of is er sprake van meerdere vindplaatsen en waarom?
- In hoeverre klopt de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek en waarom?
- Welke aanbevelingen voor vervolgonderzoek kunnen worden gegeven?

5.3 Operationalisering door middel van veldwerk

Op basis van de archeologische verwachting is het advies voor vervolgonderzoek als volgt:

- *Oppervlaktekartering om de vondstverspreiding te begrenzen en inzicht te krijgen in de aard en datering van de vindplaats.* Voorgesteld wordt om dit in de vorm van een steekproefsgewijze kartering van vakken van 1 m² te doen. Deze methode is ook toegepast bij de villa van Meerssen-Onderste Herkenberg³² en heeft inzicht opgeleverd in de omvang en aard van

de verspreiding van oppervlaktevondsten, zonder dat de hele vindplaats vlakdekkend gekarteerd hoefde te worden. Voorgesteld wordt de vakken uit te zetten in een grid van 50 x 50 m, waarna op basis van de vondstdichtheid eventueel verdicht kan worden tot een grid van 25 x 25 m (afb. 11). Een zone van 350 x 350 m kan zo door middel van 64 vakken worden onderzocht. Dit is ruim om de verwachte begrenzing van de vindplaats heen.

- *Boringen om de bodemopbouw en gaafheid van de vindplaats in kaart te brengen.* Deze boringen kunnen gezet worden op dezelfde locatie als de uitgezette oppervlaktekarteringsvakken. Hiermee kan de relatie met de gaafheid van het bodemprofiel en de vondstdichtheid onderzocht worden. De boringen zullen worden uitgevoerd met een edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen worden doorgezet tot in het ongeroerde moedermateriaal (C-horizont).
- *Geofysisch onderzoek om de aard en ligging van ondergrondse anomalieën in kaart te brengen.* Op basis van ervaringen bij de villa van Meerssen-Onderste Herkenberg³³ wordt een onderzoek met de meerspoelige EMI-sensor voorgesteld. Deze meet zowel de elektrische geleidbaarheid van de bodem als de magnetische gevoeligheid (MG). Op basis van de oppervlaktekartering en het booronderzoek worden de meest kansrijke zones voor dit onderzoek geselecteerd.
- *Booronderzoek om bij het geofysische onderzoek ontdekte anomalieën te toetsen.* Dit onderzoek wordt uitgevoerd met een edelmanboor met een diameter van 7 cm.
- *Proefsleuvenonderzoek bij positieve resultaten uit het voorgaande onderzoek om de vindplaats nader te waarden.*

Het onderzoek zal gefaseerd uitgevoerd worden, bij voorkeur in samenwerking met vrijwilligers in de archeologie. Daarnaast wordt aanbevolen de vondsten van H. Spronck te (laten) fotograferen, determineren en in te voeren in Archis en/of PAN (Portable Antiquities of the Netherlands).

³² Huisman, De Groot & De Kort 2017.

³³ Huisman, De Groot & De Kort 2017.

- Afb. 1 Ligging van de vindplaats (de drie vondstconcentraties) en het onderzoeksgebied.
 - Afb. 2 Recente luchtfoto van de Riesenbergr, met akkers op de hogere, vlakke delen en bossen op de hellingen (bron: Huisatlas RCE).
 - Afb. 3 Locatie van de vindplaats op de Kadastrale Minuutkaart.
 - Afb. 4 Locatie van de vindplaats op de chromotopografische kaarten van 1866, 1925, 1970 en 1997.
 - Afb. 5 Locatie van de vindplaats op het AHN3.
 - Afb. 6 Locatie van de vindplaats op de bodemkaart.
 - Afb. 7 Locatie van de vindplaats op de geomorfologische kaart.
 - Afb. 8 Archeologische verwachting van de vindplaats op de gemeentelijke verwachtings- en beleidskaart (bron: Verhoeven & Moonen 2012).
 - Afb. 9 Vindplaatsen in de omgeving (dataverzameling: T. de Groot; afbeelding: M. Haars)
 - Afb. 10 Schets van M. Spronck-Beijers.
 - Afb. 11 Advies voor vervolgonderzoek
-
- Bijlage 1 Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van vondstconcentraties 1 en 2 (foto's H. Spronck, niet op schaal).
 - Bijlage 2 Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van vondstconcentratie 3 (foto's H. Spronck, niet op schaal).
 - Bijlage 3 Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van de Riesenbergr buiten de drie vondstconcentraties (foto's H. Spronck, niet op schaal).

Berg, M.W. van, 1989: Geomorfologische kaart van Nederland: schaal 1:50.000. Toelichting op kaartblad 59 Genk, 60 Sittard, 61 Maastricht, 62 Heerlen, Wageningen.

Deeben, J.H.C., W.J.B. Derickx, B.J. Groenewoudt, J.H.M. Peeters & E. Rensink 2008: De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, derde generatie, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 155).

Huisman, D.J., T. de Groot & J.W. de Kort (red.) 2017: Meerssen – Onderste Herkenberg; erosieonderzoek in het kader van TOPsites, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 239).

Jeneson, C.F.J., 2013: *Exploring the Roman villa world between Tongres and Cologne. A landscape archaeological approach*, Amsterdam (Academisch Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam).

Rensink, E., H.J.T. Weerts, M. Kosian, H. Feiken & B.I. Smit 2016: *Archeologische landschapenkaart van Nederland. Methodiek en kaartbeeld, versie 2.6 (juli 2016)*, Amersfoort.

Rijks Geologische Dienst, 1990: *Geologische kaart van Zuid-Limburg en omgeving, schaal 1:50.000*, Haarlem.

Verhoeven, M. & B. Moonen 2012: *Een archeologische monumenten- en verwachtingskaart en archeologische beleidskaart voor de gemeente Eijsden-Margraten*, p.o. (RAAP-notitie 4334).

Vleeshouwer, J.J. & J.H. Damoiseaux 1990: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 61-62 west en oost, Maastricht-Heerlen, Wageningen*.

Wijk, I. van, A. Verpoorte & H. Spronck 2018: *Vuursteen op de Riesenberg. Karterend archeologisch onderzoek van een rijke vuursteenoppervlaktevindplaats op de Riesenberg te Cadier en Keer, gemeente Eijsden-Margraten, Leiden (ARCHOL-rapport 364)*.

Bijlagen

- Bijlage 1** Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van vondstconcentraties 1 en 2 (foto's H. Spronck, niet op schaal).
- Bijlage 2** Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van vondstconcentratie 3 (foto's H. Spronck, niet op schaal).
- Bijlage 3** Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van de Riesenbergruïne buiten de drie vondstconcentraties (foto's H. Spronck, niet op schaal).

Bijlage 1

Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van vondstconcentraties 1 en 2 (foto's H. Spronck, niet op schaal).

Riesenberg Romeins 1

Riesenberg Romeins 2

Bijlage 2

Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van vondstconcentratie 3 (foto's H. Spronck, niet op schaal).

Riesenberg Romeins 3

Bijlage 3
Overzicht van de vondsten van H. Spronck, afkomstig van de Riesenberg buiten de drie vondstconcentraties (foto's H. Spronck, niet op schaal).

Riesenberg Algemeen

Sinds de jaren tachtig wordt Romeins vondstmateriaal aan het oppervlak aangetroffen op een hoog gelegen plateau, de Riesenberg, ten zuidwesten van Cadier en Keer. Deze vondsten zijn gedaan door M. Spronck-Beijers en H. Spronck uit Cadier en Keer. In dit bureauonderzoek is op basis van historische, archeologische en aardwetenschappelijke bronnen informatie verzameld over de vindplaats en de directe omgeving. Op basis hiervan wordt de aanwezigheid van een nederzetting uit de Romeinse tijd vermoed. Het rapport bevat aanbevelingen voor vervolgonderzoek om het precieze karakter van deze nederzetting vast te kunnen stellen. Dit wetenschappelijke rapport is bestemd voor archeologen, andere professionals en liefhebbers die zich bezighouden met archeologie.

Met kennis en advies geeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de toekomst een verleden.